

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ ДОШКІЛЬНОЇ ТА
ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ**

**ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ ІЗОТЕРАПІЇ У
ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: студентка 4 курсу 471 групи
Спеціальності 012 Дошкільна освіта
Спеціалізація: логопедія
Освітньо-професійної (наукової)
програми Дошкільна освіта
Процик Марина Миколаївна
Керівник к.пед.н., доцент Голінська Т.М.
Рецензент Галушко Г.Б. вихователь-
методист Херсонського навчально-
виховного комплексу
«Дошкільний навчальний заклад –
спеціалізована школа з поглибленим
вивченням англійської мови І ступеня –
гімназії» № 56 Херсонської міської ради

ЗМІСТ

ВСТУП		3
РОЗДІЛ 1	Теоретичні основи арт-терапевтичних методів впливу на особистість	6
1.1	Теоретичний аналіз сутності поняття «арт-терапія».....	6
1.2	Основні види арт-терапії.....	9
1.3	Изотерапія як метод арт-терапії який впливає на дитину дошкільного віку.....	12
РОЗДІЛ 2	Застосування ізо-терапевтичних методів для дитини у діяльності вихователя та практичного психолога	16
2.1	Изотерапія, як нетрадиційна форма роботи з дітьми дошкільного віку.....	16
2.2	Особливості використання ізотерапевтичних методів у роботі з дітьми дошкільного віку.....	25
ВИСНОВКИ		32
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ		34
ДОДАТКИ		40
Додаток. Кодекс академічної доброчесності.....		40

ВСТУП

Актуальність дослідження. Арттерапія це лікування мистецтвом, на основі людської здатності утворювати навколишнє середовище та оптимізувати свої зв'язки з ним у видаленій символічній формі. Використання художньої терапії дозволяє працювати на несвідомому рівні, з думками та почуттями, які здаються непереборними для людини. Його можна використовувати як у групі роботи з дітьми дошкільного віку та індивідуально. Типи художньої терапії використовуються з досить широким спектром проблем. Це можуть бути психологічні травми, втрати, кризові, внутрішні та міжособистісні конфлікти, пост-стрес, невротичні та психосоматичні розлади, екзистенціальні та вікові кризи. Арт-терапія допомагає розвивати творчість мислення та цілісності своєї особистості людини.

У дитинстві мистецька терапія ефективно допомагає процес усвідомлення себе та світу. Його використання може бути творчим пошуком дитини, а також спосіб соціальної адаптації. Арт-терапія допомагає дітям звільнити уяву, освоїти цінності культури та розвивати певні навички соціальної взаємодії.

На сьогоднішній день даній проблематиці присвячується велика кількість досліджень, що спрямовані на вивчення лікувально-корекційних, навчальних, профілактичних та інших можливостей арт-терапії у роботі з дітьми. Теоретико-методологічні аспекти в області арт-терапії розкривались такими дослідниками як А. Копитін, Е. Крамер, М. Наумбург, Д.Уеллер і багато інших. Проте, звернення до практики арт-терапії, а також до теоретичних уявлень представлені в рамках культурно-історичної концепції Л. Виготського і продовжені Ф. Васшпоком, А. Леонтьєвим, М. Мамардашвілі, М. Кісельова, А. Копитін, О. Медведєва, І. Левченко, Т. Добровольська, Л. Лебєдева, А. Сізова демонструють ряд досліджень, що розкривають можливість

використання ізотерапії це один із видів арт-терапії в освіті, як важливого розвиваючого засобу. Різноманітні аспекти проблеми дитячого образотворчого мистецтва досліджені вітчизняними вченими, а саме, В. Бехтерєвим, Ю. Болдирєвою, Л. Венгером, Л. Виготським, В. Мухіною, Ю. Полуяновим, С. Степановим, Д. Узнадзе та інші, але дослідження їхні вказують на необхідність і ефективність взаємодії з дітьми, особливо дошкільного віку.

Тому темою нашого дослідження було обрано **«Особливості застосування методів ізотерапії у дітей дошкільного віку»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Бакалаврська робота виконана відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти Херсонського державного університету як складова науково-дослідної теми кафедри «Формування професійної компетентності кадрового педагогічного потенціалу у системі суспільних трансформаційних процесів» (№ 0117U005614).

Мета дослідження: розкрити особливості використання арт-терапевтичного впливу на дітей дошкільного віку.

Об'єкт дослідження: процес ізотерапії в дошкільній освіті.

Предмет дослідження: особливості ізотерапевтичних методів застосування на дітей дошкільного віку.

Відповідно до мети та предмета дослідження було сформульовано наступні завдання:

1. узагальнити наукові тлумачення поняття «арт-терапія»;
2. проаналізувати арт-терапевтичні методи впливу на дитячу особистість;
3. навести ефективність психологічних методів впливу на дітей;
4. виявити особливості ізотерапевтичних методів впливу на дитячу особистість.

У процесі дослідження були використані наступні **методи**: теоретичний – аналіз, синтез, порівняння та узагальнення; емпіричний – аналіз досвіду роботи вихователів та психологів з арттерапевтичними методами впливу, що впливає на вид ізотерапії.

Теоретичне значення роботи полягає у розширенні діапазону знань у галузі методів ізо-терапевтичного впливу на дітей, у виявленні специфіки даного напрямку впливу на дітей

Практичне значення. Результати дослідження можуть бути використані у навчально-виховному процесі дошкільної ланки освіти, а також як матеріал до лекцій та семінарських занять.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати проведеного дослідження обговорювалися і дістали позитивну оцінку на засіданнях кафедри педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти Херсонського державного університету.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АРТ-ТЕРАПЕВТИЧНИХ МЕТОДІВ ВПЛИВУ НА ОСОБИСТІТЬ

1.1. Теоретичний аналіз сутності поняття «арт-терапія»

У різних країнах існують різні моделі арт-терапевтичних методів. Важливо відзначити, що ця техніка не має протипоказань та обмежень. Використовується майже всі напрямки психотерапії. Арттерапія поширюється та використовується в, соціальній сфері та навіть у бізнесі. Арттерапія у соціумі дає змогу висловити свій внутрішній світ через мистецтво [1].

Арттерапія є методом розвитку змін свідомих та несвідомих сторін психіки людини і дитини з різними напрямками форм та видами мистецтв. Цей метод побудований на використанні мистецтва як символічну активність. Основною метою арттерапії є гармонія внутрішнього стану клієнта, відновлюючи здатність людини знайти в ньому оптимальну рівновагу, що сприяє активному життєдіяльністному розширенню та його стану.

На сьогоднішній день дослідники в сфері соціальних, педагогічних та психологічних проблем дітей які розробляли значний науковий матеріал, узагальнення яких дозволяє конкретний аналіз використання арт-терапії у роботі з дітьми різновікового рівня. Використання арт-терапевтичних видів, виявляється в творах робіт дослідників Т.Голінська [15,16], Р.Гудман [18], А. Копитин [28], Е.Крамер [30], Л.Лебедіва [33], О.Постальник [43] та інші вчені.

Більша частина художньої терапії за кордоном продовжує працювати, засновниками в психології Зигмунда Фрейда або Карла Юнга та використовують їх концепцію. Однак велика кількість фахівців у цій галузі мають великий вплив на гуманістичну психологію та

роблять свої висновки, що теорія гуманістичної особистості є більш придатною основою для своєї роботи, ніж психоаналітична теорія. З точки зору гуманістичних напрямків, коригувальні можливості арттерапії пов'язані з наданням клієнтів практично необмеженими можливостями для самовираження та самореалізації у продукту творчості, затвердження в своє «Я» [54, с. 120].

Для теоретичного розуміння арттерапії та вирішення практичних завдань навчальної роботи необхідно вказати його термінологічне визначення. Щоб дати вичерпне визначення арттерапії досить складно, оскільки це залежить від певної міри з теоретичних ідей та галузі практичної діяльності фахівця, від характеристики однієї чи іншої країни моделей арттерапії та ступеня їх розвитку. Ми пропонуємо кваліфікувати це визначення наступним чином: арттерапія є методом розробки та корекційних сторін особистості за допомогою різних видів мистецької освіти.

Використовуються та вирішуються конкретні проблеми в арттерапії, пов'язано з психо-корекцією, лікування психосоматичних захворювань, емоційного виховання, вирішення конфліктів. За допомогою лікування різними видами мистецтв можливо зміцнити особисту ідентичність, покращити навички прийняття рішень, розслабитися, з безпечним способом негативних думок та почуттів, реалізують вашу здатність творчості. Вираження спонтанне їхніх емоцій, почуттів, щирості, процесу творчості, а не оцінка професіоналізмі художника або музикантської аудиторії - це те, що важливо в художній терапії. Для методів художньої терапії характеризується тим, що основна увага приділяється не стільки робота мистецтва, як конкретна та унікальна ідентичність автора з його потребами, мотивами, цінностями та стереотипами. У цьому випадку процеси взаємодії особистості з твором мистецтва (з творчими продуктами) розглядаються у всіх їх якісній різноманітності [48].

Будуються принципи арттерапії яка повинна «не нашкодити», «допомагати», «розвивати» але може бути використаний у роботі з різними групами дітей. Отже, це ефективна методика роботи вихователя дошкільної освіти, соціального педагога, мовного терапевта, вчителя дефектолога.

Дитяча психіка дуже ранима та вимагає ретельного ставлення до себе. Дитина тільки починає з'ясувати себе, інших люди та навколишній світ, часто стикаються з труднощами: у родині, в дитячому садку та у школі. У дорослих є потреба допомогти дитині, але в даний час часто не знають, як це правильно щоб не травмувати психіку. Пояснення, переконливо моралі не допомагають, і сама дитина не може пояснити, що це трапляється з ним: наприклад, чому він не хоче йти в дитячий заклад, або те, що він боїться в ночі. Тільки в таких випадках може допомогти арттерапію [35].

Можливо висловити, що художня терапія побудована вірою в людську творчу основу. Але вона не ставить перед собою мету щоб створити дитину митцем або музикантом, спрямованим насамперед на вирішення психологічної проблеми. У той час, художня терапія розвиває творчі можливості у дитини. Методологія художньої терапії дозволяє дитині мобілізувати творчі сили та дотримуватися досить хороших результатів своєї діяльності, навіть у сферах, в яких може не мати великі здібності (наприклад, у художній творчості, у співу та танці) [26]. На заняттях арттерапії дитини може відкрити для себе невідомі таланти. Це пов'язано з тим, що заняття художньої терапії істотно відрізняються від навчальної музики, хореографії, художнього малювання тощо. Наведем приклади, у танцювальній терапії, дитина навчається визнати своє тіло, довільно відчувати свої рухи, а не виявляє окремих елементів танцю. У ізотерапії немає ніякого важливого результату, остаточний «продукт», тому дитина отримує більш позитивне задоволення від процесу малювання. Технічні прийоми арттерапії також виступає великий спектр

творчості дитини і часто використовуються нетрадиційні методи: малювання пальцями, малюнок на камінчику, на пісочку тощо. Дитина самостійно може вибрати матеріал, виконуючи завдання на вільну тему. Важливо знати що для занять арттерапії не потребує спеціальної підготовки. Терапевтичний ефект занять урочисто багатий в чому завдяки позитивним емоціям від враження дитини про свою роботу [29].

1.2. Основні види арт-терапії

В даний час широко використовується арттерапевтичні методи в мистецтві, що призвело до створення скарбниці, казкотерапія, музична терапія, ізотерапія танцювальна терапія, маскотерапія, піскова терапія, глинотерапія, фототерапія, кольоротерапія та інше. Крім того, художня терапія включає в себе вишевкотерапію, ліплення, моделювання з паперу, фарбами, каменю, різьбленням деревини, мозаїки, вітражі, вироби із хутра та тканини, шиття тощо [37, 39, 40].

Ці арттерапевтичні методи мають свої відмінності та особливості, які визначаються як жанрова приналежність до певного типу мистецтва, а також напрямок технологій медичного застосування психокорекції [42].

Продуктивна форма - це є ігротерапія. Направлення використовується для корекції розбалансованого комунікативного, опорно-рухового апарату або емоційної сфери дитини. У грі дитина підкоряється правилам, а отже, добровільно виступає проти прямих імпульсів. Дитина утворює уяву. Гра може служити для розкриття та лікування дитини. Це дозволяє показати підсвідомі процеси і дає можливість вихователю, щоб побачити, що гра пов'язана з травмою дитини, досвіду минулого, проблема, яка перешкоджає нормальному життю.

Ігри, лялькові гуртки, будівельні ігри, пізнавальні ігри, у поєднанні з іншими видами мистецтва: танцювальні ігри, гра-театральні ігри, музичні ігрові імпульси [7, 12].

Ефективна форма - це казкотерапія, яка допомагає видалити накопичений психічний стрес. За допомогою казкотерапії також можливо працювати з тими, хто відчуває інші емоції, поведінки, соціальні труднощі (наприклад, агресивні, сором'язливі діти). Казкова фантазія - це дивовижний жанр. Класика психології неодноразово звернулася до аналізу казок (К. Юнг, Е. Берн). Філософ І. Ільїн стверджував, що «казка - це мрія про те, що наснився нації» [8].

Арттерапевтичний метод є найбільш потужний та прийнятним для праці з дітьми старшого дошкільного віку та з дітьми початкової освіти, які мають проблеми з розвитком.

Потенціал казки є набагато багатшим її художньою формою. У художній терапевтичній практиці можливо використовувати як народні, так і відомі казки (Г. Андерсена, К. Льюїса, Є. Шварца) та спеціально складені для художньої терапії. Казки складаються з різних проблем, та характерні вони для дітей, з якими працює педагог-арттерапевт. Казкова фантазія написана іноді для конкретної дитини. Але вихователь може зробити свою історію, в якій головний герой та його ситуація схожі на тих, з якими дитина зустрічається в житті. Отже, завдання дорослого - через казкові заходи, щоб показати дитину, як вийти з складної ситуації, запропонувати альтернативні шаблони поведінки, знайти позитивний сенс у тому, що відбувається. О.Вознесенська пропонує оголошення дитині казки, як його особисте; казки повинні включати спеціально закладені «зачіпки» для клієнта або групи дітей; фактична проблема представлена в казці в метафоричній формі, і, як правило, призначається значним героєм - принцесою, королем, принцом та інші [10]. Казки які втілюють сюжет, створені спеціально для арттерапії, повинні містити можливість для зміни героїв казок, а також ситуацію дій в сюжеті, які вимагають відповідального рішення.

Наступна терапія – «Лялько-терапія» яка використовується лялькова драматизація. Завдання лялько-терапії – багато-емоційний ресурс, які є

комунікативні можливості, виховні здатності реагувати та адекватні несприятливі ситуації які виникли. Дорослі люди які грають лялькову виставу в театрі, в якому вводять конфлікт та значущі до дитини ситуації, пропонуючи йому так, якби вони оцінюють їх. У процесі лялько-терапії заохочують певний творчий інтерес до цього виду мистецтва до дитини, який збагачує його життя. Постановка казки - завжди було свято для дітей. Але організувати це яскраве явище, це допоможе в терапії вирішити навіть найскладніші проблеми [4].

Процес групової терапії, заснована на імпровізації драми, називається ця класифікація драмо терапією, або психо-драмою. Засновник психо-драми О.Бреусенко-Кузнецов використовував та впроваджував в своєї роботі драматичні твори для того щоби вивчати особисті проблеми, страхи, мрії та фантазії. На основі психо-драми застосовується рольова гра яка основана принципами «тут та зараз». На відміну від драматичного театру, в психо-драмі, учасник виступає як імпровізаційне представництво та експериментує з тими значущими соціальними ролями для нього, яку він грає в реальному житті [6].

Театралізація це напрям арт-терапії, на заняттях це напрям дає змогу краще знати дітей - учасників терапевтичної сесії, вчить свою незалежність, сприяє інтеграції в групу, допомагає вивчити спонтанну експресію своїх почуттів і дає можливість вивчати себе.

Отже, використовуючи музичну терапію (співаючи, гра музичних інструментів, музичні релаксації) можуть покращити загальний стан дитини з соматичними та психічними відхиленнями. Музична терапія - вільна фантазія, релаксація, пробудження краси, уяви, емоційне відчуття, зняття напруги, робота невербального спілкування у групі, розвиваючи здатність слухати інших.

1.3. Изотерапія як метод арт-терапії який впливає на дитину дошкільного віку

Техніка художньої терапії показує, що підтримка внутрішнього «Я» людини відбивається та відображається у візуальних образах, коли він малює, пише картина або фарбує скульптуру, під час якої є гармонізація стану психіки. Використання мистецтва допоможе на символічному рівні, виразити та вивчити найбільш різноманітні почуття та емоції: любов, образ, страх, радість та інші. Термін «Арттерапія» - це лікування мистецтвом, представив художник Адріан Хілл у 1938 р. він описував свої роботи з пацієнтами в санаторії. Ці методи були застосовані в Сполучених Штатів у роботі з дітьми, вивезеними з таборів фашистських під час Другої світової війни. Арттерапія на початку свого розвитку відображає психоаналітичні бачення у Фрейда та Юнга, з яким фінальний продуктом художньої діяльності людини (чи це картина, скульптура, інстоляція) виражає свої несвідомі психічні процеси. В 1960р. в США була створена американська терапевтична асоціація. Арттерапія та дитяча психологія це чудова пара! [11]

Арттерапія в праці з дітьми широко використовується у всьому світі через свою творчу форму та високу ефективність. Відповідно до його методів, арттерапія ділиться на ізотерапію, казкотерапію, ігрову терапію, пісочну терапію, музичну терапію, фототерапію та інші терапевтичні напрями, що зв'язані с мистецтвом. Дуже часто перераховані методи інтегруються в одному занятті [14].

Изотерапія - це вид арттерапії який захоплює, ефективність та не дуже споживною психологічною допомогою, заснований на творчості та ігровій діяльності.

Дитяча психіка дуже чутка та ранима яка вимагає ретельного ставлення до себе, тому що дитина просто починає пізнавати себе, інших людей і навколишнього світу. На своєму шляху діти дуже часто стикаються з труднощами: у сім'ї, у дитячому садку, школі, у

спілкуванні та самотності. Дорослі дійсно хочуть допомогти дитині, але часто не знають, як. Пояснення, наставляння, переконання та моралі не допомагають, і сама дитина не може пояснити, що це трапляється з ним: чому він іти до дитячого садку, що він боїться в темряві. В таких випадках може допомогти ізотерапія. У дітей дошкільного віку художнє малювання є звичайним способом вираження себе, відображувати та розуміти свого нового досвіду. Робота з дитиною, ізотерапія дає багато інформації про дитину та його внутрішній світ: про те що він вважає, що він відчуває, що боїться того, хто любить та інше. Діти в буквальному сенсі «говорять» з іншими через свої малюнки. Психолог зможе зрозуміти дитину легше і швидше допомогти йому, використовуючи знання по ізотерапію. У ситуації, коли вербальні контакти між дітьми в групі складні, ізотерапія виступає як засіб спілкування, сприяє згуртованість взаємодії дітей. Висловлюючи себе через малюнок, дитина дає виїзд до своїх почуттів, бажання, мрії, відновлює свої відносини в різних ситуаціях і безболісно стикаються з деякими страшними, неприємними, травмами. Це особливо важливо у корекційній роботі з невротичними та тривожними дітьми [13].

Ізотерапія це терапія, яка в першу чергу, малювання різними техніками. Заняття не повинні обмежуватися стандартним набором художніх інструментів (папером, різні види пензлів, фарб) та традиційних методів їх використання.

Для ізотерапії використовують види художніх матеріалів: фарби, олівці, воскові крейди, пастель, папір з різної текстури, кольору та розміру, пензлі різних розмірів і жорсткості, вугілля, сангіну, соус, солоне тісто, глина, сипучі продукти (горох, боби, макарони) сушені листя [16].

На сьогоднішній день актуального та популярно малювати пальцями та ладоньками, пульверизатор, губкою або бавовняними паличками; малювання зображення на склі, робити аплікацію, оригамі тощо.

Основною метою ізотерапії є гармонізація стану дитини внаслідок розвитку здатності до самовираження.

Ізотерапевтичні заняття забезпечують сили, впевненість, може допомогти знайти всебічну ситуацію. Розвиває в роботі творче та просторове мислення, мову, дрібну моторику. Використання художньої творчості надає допомогу у поліпшенні самооцінки та адекватного прийняття себе в суспільстві. У процесі творчості існує безліч проблем, які були глибоко приховані і вирішуються безболісно [17].

Використовуючи методів ізотерапії успішно проходить з корекцією неврозів та неврозподібних станів. Внутрішнє переживання і почуття знаходять своє вираження у творчих творах, покращуючи загальний стан і призводить до балансу духовного світу дитини. Під час терапії характер роботи, як правило, змінюється: зображення стають більш позитивними, барвистими, гармонійними. Цей показник є одним із критеріїв най ефективний в терапії.

Методи арттерапії успішно застосовуються з дітьми дошкільного та молодшого шкільного віку з різними поведінками та емоційними проблемами, порушеннями фізичного розвитку, соматичними захворюваннями. Ці методи включають окремі та групові заняття. Добрі результати спостерігаються, коли дитина спочатку бере курс індивідуальної корекції емоційно-особистих характеристик, а потім включаються у групу [19].

Ізотерапевтичні заняття рекомендують протягом 1 раз на тиждень, тривалість 15 хвилин або більше, залежно від віку дитини та складності запиту. Заняття зазвичай відбуваються від 3 до 5 12 тижнів.

Нерідко після завершення занять ізотерапії діти захоплюються тими типами, техніками та методами творчої діяльності, з якою вони зустрічаються. Кожна дитяча картина унікальна. Неможливо відтворити зображення дитини з точністю у наступних заняттях.

Кожна нова робота дитини - це унікальний спосіб розповісти про історію свою, про почуття та думки, а також про досвід та переживань, які не знайшли словесних виразів і стали емоційним вантажем для дитини. Все, що турбує та тривожить, він може висловити свої почуття на аркуші паперу або на іншому матеріалі. Процес творчої діяльності дитини є важливим способом та елементом його розвитку [24].

На заняттях з дітьми відкривається наступні творчі початки, які він ще не підозрював. Дитина не думає про кінцевий результат, він отримує задоволення від самого процесу, та вчиться виражати свої почуття, справлятися з досвідом, дає можливість звільнити свою енергію, яка накопичилася, а також розвиває творчі художні здібності. Ось чому ізотерапія настільки ефективна при роботі з дітьми.

РОЗДІЛ 2

ЗАСТОСУВАННЯ ІЗО-ТЕРАПІВТИЧНІ МЕТОДІВ НА ДИТИНУ У ДІЯЛЬНОСТІ ВИХОВАТЕЛЯ ТА ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА

2.1. Ізотерапія, як нетрадиційна форма роботи з дітьми дошкільного віку

У сучасній дошкільній освіті постійно вдосконалюється останнім часом педагогічні методи, напрями та технології, що дозволяє змінювати дидактичні підходи до процесу виховання, розвитку та підготовки особистості.

Одним з провідних напрямів, що використовуються в педагогічній практиці, є «Арттерапія» для дошкільнят.

Цей метод полягає у розробці та розкритті особистості дитини за допомогою художнього напрямку діяльності та поєднання педагогічних та психологічних знань.

Творче заняття у групі будь-яке сприятливо впливає на внутрішній світ дитини. Зрештою, розвиток відбувається в діяльності, а саме, втілюється в основу мистецько-терапевтичного впливу [27].

Широкий спектр розвитку різних видів арттерапії, але сьогодні ми розкривам та приділяеш більш увагу досвіду у ізотерапії.

Проаналізувавши методологічну літературу, ми виявили що сьогодні фахівці накопичили багатий досвід використання методів арттерапії у роботі з дітьми дошкільного віку.

Ізотерапія це терапія яка вивчає образотворчі здібності для творчості, в першу чергу малюванню.

Вивчаючи образотворчу діяльність з дітьми, які мають порушення у розвитку, служить виразом почуттів та настроїв, які найчастіше дитина не здатна виразити словами свої переживання та страхи [31].

Але малюнок не є основним, у художній терапії вони не займаються малюнками або іншими продуктами - це лише причина нашої уваги до особистості дитини, це і є цінністю ізотерапії.

Ізотерапія - це універсальна технологія, яка може бути використана як для окремої роботи з проблемними дітьми, так і для спільної дитячої та батьківської творчості.

Таким чином, ізотерапія розкриває та дозволяє: - з одного боку, як метод художнього відображення, збагачення і розвиток внутрішнього світу дитини; - з іншого боку, як технологія, яка розкриває художні здібності дитини, розвиває невелику рухливість; - від третьої сторони це метод психокорекції, що дозволяє регулювати емоційний стан дитини та допомогти вирішити свої внутрішні психічні проблеми [15].

Також, ізотерапія розкриває два напрямки:

1) педагогічний напрям - має неклінічну орієнтацію, призначений для потенційно здорової особистості, а завдання розвитку, виховання та соціалізації є завданням розвитку емоційного благополуччя, психологічного здоров'я особистості, груп, колективних засобів художньої діяльності;

2) практичний напрямок - обладнання методів ізотерапії в освіті набувають цінний досвід позитивних змін, поступово виникає при поглибленому самопізнанні, самоприйнятті, гармонізації, особистим зростанням, розвиває рефлексію та аналізом її поведінки, думки, почуття, покращує загальну атмосфера в групі, розширює зв'язки з іншими дітьми, завдяки досвіду сильних емоцій, завдяки подоланні труднощів, дитина очищається, і стає більш спокійним, терплячим, мудрішим стосовно до інших [34].

Використовуючи ізотерапію в роботі з дошкільнятами, нами було поставлена мета та завдання:

Мета: допомогти дитині почати реалізувати себе і існувати у своєму світі.

Завдання:

- створити умови для вільних експериментів з художніх матеріалів та інструментів;
- збагачувати індивідуальний художній та естетичний досвід;
- стимулювати активність, незалежність, дитячу ініціативу в інвентарі змісту та методів зображення;
- підтримка бажання дітей побачити красиві об'єкти та явища в навколишньому світі;
- формувати власне світогляд, ставлення до себе та інших;
- виховання гармонійної людини, яка здатна вільно адаптуватися до суспільства.

А також принципи (загально-педагогічні):

- принципи систематичності та послідовності;
- принципи оптимізації та навчального процесу;
- принципи культури;
- принципи інтересу.

Також, розкриваються спеціальні принципи пов'язані з використанням ізотерапії та нетрадиційних прийомів:

- принципи збагачення у сенсорно - чуттєвого досвіду;
- принципи природних радощів;
- принципи предметно - розвиваючого середовища та повсякденне життя в цілому;
- принципи взаємозв'язку продуктивної діяльності з іншими видами дитячої діяльності;
- принципи інтеграції різних видів образотворчого діяльності.

Основні етапи ізотерапії [44]:

- 1) вільна діяльність до власного творчого процесу - прямий досвід;
- 2) процес творчої роботи - створення явища, візуального уявлення;

3) процес розглядання, спрямований на досягнення навмисного бачення.

4) вербалізація почуттів, думки, які виникла внаслідок розгляду творчої роботи.

Перші кроки у нашій діяльності, ми почали з суб'єкта - розвиваюче середовище у групі. Постійно впливаючи на дитину через почуття, середа без слів і вивчати та формувати в ньому уявлення краси, смаку, ціннісної орієнтації. Це постійно впливає на дітей, впливаючи на їхні емоції, настрої, життя.

Художня діяльність для кожної дитини дає можливість відчувати себе творцем, навчитися компенсувати за допомогою засобів мистецтва негативного хвилювання, щоб моделювати комунікативний процес в спілкуванні з власними художніми творами та навколишніми людьми, відчувати їх значення [50].

Сприйняття для дитини творів мистецтва може призвести до приємних вражень та сприяє перетворенню негативних емоцій на позитивні, розвиває внутрішнє почуття краси, сприяє творчому самовираженню, розвитку уяви, естетичного досвіду та соціалізації.

Таким чином, намагаючись побудувати заняття по ізотерапії, щоб кожна дитина зберегла свою індивідуальність, своє бачення світу в процесі оволодіння видами образотворчої діяльності.

Надаючи велике значення різноманітності та варіації роботи з дітьми на заняттях. Чим більше змінюється станом занять, тим інтенсивніше буде розвиватися дитячі художні здібності.

Основним способом розвитку підготовки - це творчі завдання та експеримент, під час яких діти знаходять нове вираження своїх почуттів та думок, а також ознайомилися з властивостями матеріалів, навчитися об'єднати (поєднуючи аплікацію з малювання) покращення навичок у своїй діяльності [55].

Навчаючи дітей на заняттях побудована як захоплююча проблема - ігрова діяльність, яка забезпечує суб'єктивну позицію дитини та постійне зростання його незалежності у творчості. Отже, на заняттях діти потрапляють у цікаві ситуації, в яких треба придумати самого виходу.

Тому в роботі з дітьми використовується різні види занять:

- ✓ заняття - драматизація (лісові тварини розповідають про свої враження від лісу, костюмів, атрибутів для мобільної гри).
- ✓ заняття - подорожі («Подорож до зоопарку», «Зустріч на галявині осені» та інше).
- ✓ заняття - казка («Подорож в гості до дідуся – лісовика», де діти отримують знання кольору осіннього лісу, різноманітні форми дерев).
- заняття - відкриття (проблема заняття).
- заняття - експеримент (дослідження різних методів художнього зображення).

Більшість дітей люблять на заняттях - подорожувати. На заняттях ми йдемо подорожувати разом з мудрою совою, яка допомагає відвідати фантастичний світ, творчість, де персонажем може бути листочком або хмаринка. А також, за допомогою когнітивної хвилини, діти навчаються пізнавати, досліджувати та спостерігати [47].

Використовуючи в роботі ізотерапії, доцільно включити художнє слово. Враження у дітей під час читання художніх творів, знаходять відображення в творчій продуктивній діяльності дітей - на малюнках, лініях, іграх - драматизація. І музика створює настрій і сюжет дитячої праці, а при необхідності, то може служити як релаксаційний імпульс.

Нові підходи та шляхи розвитку мистецтва, дозволяють диверсифікувати прекрасну активність шляхом введення нових методів роботи, що дає імпульс до розвитку, як розвиток особистості дитини, а взагалі, творчий потенціал дитини [49].

Застосування нетрадиційних методів у творчості, дитина не тільки освоює практичні навички художника та дизайнера, не тільки здійснює творчі плани, але також розширює горизонти, виховує свій смак, набуває здатності знайти красу в повсякденному випадку, розвиває візуальну пам'ять і уяву, створює творчо мислення, аналізувати та узагальнювати, а також, арттерапевтичний ефект від таких занять.

У своїй роботі ми використовуємо нетрадиційну техніку - малювання піску, малюнок на камінь, малюнок пластичним матеріалом тощо.

Найбільш ефективно використаний прийом: дитячі експерименти з різними матеріалами. Експериментування з різними матеріалами збагачує знання дитини про свої властивості, можливості застосування.

У зв'язку з цим, ми застосували спосіб проявити творчих здібностей дітей у створенні колажів.

Намальовані, розрізаючи готові форми та створюючи колаж, діти, таким чином, вирішують творчі завдання, які повністю допомагають досягти відмінних результатів. Керуючись поглядами поглядів, розроблено та впроваджено цикл занять з використанням нетрадиційних методів, для роботи з дітьми в гурткової діяльності [16].

В практичній діяльності на заняттях проводилися за художньої діяльністю з використанням ізотерапевтичних методів, з дітьми які мають проблему з емоційно-вольовою сфери (тривожність, агресія, низька самооцінка, боязкість, сором'язливість). Саме на малюнку, можливо відобразити не тільки рівень розвитку графічних навичок та освоєння техніки малювання, але й характеристики інтелектуального розвитку, особистості та характеру, а також особливості міжособистісних відносин [41].

Намагаючись створити прекрасну у своїй роботі, дитина починає поступово відкрити красиве в житті, набуває додаткової мови. Коли - це важко сказати словами, ви можете виразити в прекрасному інструменті.

Основна форма роботи - це гра: дидактичні вправ до мобільної пластичної імітації («Говорююча гілочка», «Таємнича хмара» тощо). Ігрова діяльність сприяє збереженню здоров'я дітей: полегшує стрес, допомагає встановити спілкування.

За допомогою завдань, які включають багато веселощів, цікава, театральна: ця розвага дітей, дослідження, різні ігри з кольором. Кольори допомагає дитині розкрити та висловити свої почуття, настрої, смуток і страх, сюрприз і захоплення.

Результати поступово змінюються в прояв негативних емоцій зменшилася, тривога, самооцінка, комунікабельність та оптимізм дітей [43].

Ізотерапія дозволяє вихователю поєднувати індивідуальний підхід до дитини та групової форми роботи у групі.

Використовуючи на заняттях колективну форму організації образотворчої діяльності яка дітям дуже подобається:

- По-перше, що кожен із дітей відчуває себе головним діячем отриманого загального продукту;
- По-друге, результат – проекту (панно або картина), створена разом з групою дітей, вона більш вражаюча, яка впливає на емоцію дітей.

Але діти розуміють, що якісна кожна робота повинна залежить від них: чим дитина краще виконує свою частину роботи, чим яскравіша робота тим загальний склад буде більш цікавим. Тому діти намагаються виконувати свій фронт частину своєї роботи, не забрудненою, а більш цікавішу.

Робота в цьому напрямку дає дитині свободу творчості, створювати більшу частину самостійно, свободу творчості та самовираження в задумі, творчих пошуків, почуттів [25].

Таким чином, на нашу думку, що участь дошкільнят у груповій діяльності дає змогу визначити та реалізувати природні позиції та

здібності, загальна колективна діяльність сприяє розвитку здатності об'єднати особисті та групові інтереси.

Для успішного досягнення дитини спільна робота всіх учасників узгоджується з навчальним процесом: діти, педагоги, батьки погоджуються.

Взаємодія вихователя з батьками здійснюється через колективну форм роботи:

- Сімейні виставки.
- Сімейна вітальня (обговорюючи проблеми та питання морально-естетичного виховання дітей у затишному, домашньому середовищі).
- Інформаційний стенд «Корисні поради та рекомендації».
- Спільне дозвілля та свят (налагодження дітей з батьками емоційного контакту).
- Проекти, поїздки на природу у вихідного дня тощо.

Важливо також, щоб ставлення та прищеплювання дітей до мистецтва передається також і батьками.

Організуючи вихователем спільні заняття в групі з дітьми та батьками, можливо відзначити успішну співпрацю: з одного боку, діти навчаються не розлучатись, але з іншого боку, зустрічаються в незвичайних ролях. Це вже суперники, і в той же час помічники один одному. Деякі завдання швидше і цікавіше виходить у дітей, а інші у своїх батьків. Обидві сторони обмінюються ідеями, розповідають одне інше рішення [22].

У праці з дітьми дошкільного віку, ізотерапія дозволяє отримувати наступні результати:

- досить ефективну емоційну реакцію;
- сприяє подоланню бар'єрів комунікативного та психологічного захисту;

- збільшення сприятливих умов для розвитку дозвілля та саморегуляції;
- вплив надає використанню їхніх почуттів, досвіду та емоційних станів;
- передбачення до формування позитивної «Я – концепції» і збільшення впевненості в собі.

У процесі занять ми отримуємо дитячу продукцію: живописні картини, образні скульптури, об'єкти декоративно-прикладного мистецтва.

Результат роботи в групі показують, як поступово діти дошкільного віку не тільки вивчають новим методам малювання, але також роблять елементи творчості, виконують роботу задоволенням, позитивним емоційним настроєм. Процес використання ізотерапії існує розвиток емоційних та інтелектуальних сфер діяльності, психічних процесів.

Діти подолали побоювання та сором'язливість, покращує їх емоційний настрій, зменшують агресивність, тривогу та покращує психологічний клімат у команді.

Групова робота в тісному взаємодії з вихователем над розвитком дітей за допомогою ізотерапії. Бажано сказати що діти здатні відрізнити внутрішні та зовнішні причини того, що відбувається, починає впевнено контролювати свої почуття [2].

Також діти приймають участь у різних конкурсах, та є призерами різних напрямів; також активну участь беруть з батьками на виставках, конкурсах.

2.2. Особливості використання ізотерапевтичних методів в роботі з дітьми дошкільного віку

При роботі з дітьми важливо використання м'яких і дієвих методів. Таким методом є ізотерапія – лікування за допомогою творчості. Ізотерапія використовується в роботі з дітьми, за великим рахунком, не маючи протипоказань. Особливо гостро необхідність у лікуванні ізотерапією може спостерігатися в ранньому віці, коли важко знайти контакт з дітьми за допомогою тільки вербального спілкування [55, с. 2-3].

Маленьких дітей важко змусити робити те, чого їм не хочеться, що робить деякі методи корекції особистості практично неможливими до застосування. А ось ізотерапія в дитячому саду подобається дітям, і їм завжди можна підібрати те, чого вони хочуть – чи то малювання, ліплення або музика. Арт-терапія також важлива для дітей із затримкою психічного розвитку.

У таких випадках можливе використання різних методик, як загально-зміцнюючих, так і спрямованих на вирішення конкретних проблем. Наприклад, при порушеннях рухових функцій організму використовують музикотерапію – діти вчать контролю над рухами під музику. Використання піску з таких випадки теж виявляється корисним – це знімає стрес, покращує дрібну моторику і може використовуватися для соціалізації [12, с. 178].

Також варто уважно ставитися до основи терапії – вибору техніки виконання творчості. В пріоритеті для дитячої арт-терапії є такі методики і техніки, які будуть найбільш прості та ефективні. Завдання не повинні бути жорсткими, так як дитина повинна отримувати максимальне задоволення від процесу, а не заціклюватися на виконанні складної техніки. Важливо, щоб приносило задоволення і сама творчість, і його результат.

Варто використовувати різноманітні нетрадиційні методи творчості, щоб зацікавити малюка, сконцентрувати його увагу і мотивувати. Арт-терапія може застосовуватися як для дошкільнят, так і для більш дорослих дітей. Всього існує близько 9 видів арт-терапії: Величезна кількість методик ізо-терапії – терапії з допомогою малювання, застосовується в роботі з дошкільниками вже досить давно [53, с. 225-227].

Незважаючи на те, що класичні мандали є строго симетричними і мають чітко виражений центр, можна малювати і інші – все залежить від бажання і можливостей дітей. Підлітку можна запропонувати самостійно намалювати більш складну класичну мандалу, а для дітей дошкільного віку вибрати більш просту мандалу. Іноді використовуються готові заготовки, які потрібно розфарбовувати, однак таку мандалу дитині потрібно вибирати самостійно. Ліплення є важливим засобом для поліпшення дрібної моторики, уважності й посидючості.

Образотворча діяльність сприяє зниженню емоційної напруги та створенню у аутиста відчуття більшого комфорту. Це дуже цінно для підвищення толерантності дитини до психотерапевтичним відносинам. Завдяки цьому знижується тривожність, і дитина стає більш відкритим, більш розкутим для контакту з фахівцем. За допомогою образотворчої діяльності особлива дитина може розповісти нам про себе, своєму світі, своїх страхах і переживаннях. У загальному значенні, арт-терапія при аутизмі впливає на фундаментальному рівні, допомагаючи розвивати як комунікацію дитини, так і його уяву [1, с. 135-136].

Отже, вивчивши психолого-педагогічні характеристики дітей із вадами психофізичного розвитку важливо зазначити, те, що саме для цієї категорії дітей надзвичайно важливе місце займає ігрова діяльність, як крок до реабілітації та адаптації в суспільстві.

Ізотерапія це терапія для живописної творчості, в першу чергу малюнок. В основі образотворчої арттерапії є спеціальна «система

кольорової сигналізації», згідно з якою, використовуючи колір, учасник технології сигналів його емоційного стану. Арттерапія, це з одного боку - метод художнього відображення; з іншого боку, технологія, яка дозволяє розкрити художні здібності людини в будь-якому віці, і раніше, тим краще; а з третьої сторони арт-педагогічний метод, з яким ви можете відрегулювати відчуття, що кожен з роботи відчувається: який заважав живопису, і що допомогло; що працює особливо як і чому; як ваш внутрішній стан змінився після малювання тощо.

Результат процесу малювання аналізується за такими параметрами: швидкість заповнення листа, символ ліній та форм, зображених на зображенні, і переважними кольоровими тонами. Наприклад, використовуючи темні кольори можуть бути відлунням у внутрішніх проблемах людини. Яскраві фарби висловлюють творчий принцип, позитивний емоційний стан; переважання пастельних тонів вказує на чутливість людини. Розташування кольорів, це гра кольорів, особлива мова, немає встановлених правил, це скоріше картина душі, яка відображає його стан, тому легше, яскравіше, «веселіше» малювання, легша душа, очищувач «людський принцип» у людини, і навпаки. Художня арттерапія включає ізотворче, додатковий малюнок, безкоштовний, комунікативний та спільне в малюванні. Заняття потрібно виконуватися як індивідуально, так і в групі.

1. Формування ізотворче вміння. Для такого заняття необхідно підготувати палітру фарб, музичне супроводження з аудіозаписи та аркуші паперу. Спочатку до занять готується для кожного учасника видається по одному аркушу паперу, а також наступні заняття видається один аркуш паперу на двох, на чотирьох, на вісьмох, тощо (кожен раз, коли збільшується група, збільшується і розмір листа аркушу, на яких всі діти намалюють усі разом, без правил обліку «свого» малюнка і без слів, спілкуючись лише з фарбами). Перш ніж почати малювання, вихователь проводить певний психологічний настрій, а потім всі

учасники починають малювати, нічого не планують, спонтанно, але в задумоному малюнку не повинно бути ніякий зайвих реалістичних задумів. Це має бути абстракція, яка виражається, що учасники зазнали психологічного настрою. Діти намагається малювати, не думаючи про те, що не питаючи себе: «Що це значить, що це означає» тощо. Після завершення малювання з дітьми проводиться обов'язково рефлексія:

- Як можна було передати свої почуття, стан, колір, форму, рух;
- Що відчула дитина під час процесу малювання.

На малюнку чим пластичні, округлені, плавні на зображенні лінії, тим пластична психіка людини, тому більш адаптується до навколишніх умов, а навпаки.

2. Вільне малювання. Кожен, малює те, що хоче певну тему. Малювання з дітьми виконуються індивідуально, але розмова після закінчення роботи відбувається в групі. На художнє зображення виділяється близько 30 хвилин, потім роботи вивішуються для розмови. По-перше, члени групи виражаються про картину, а потім автор.

3. Комунікативне малювання. Група поділяється на пари, у кожному з них свої аркуши паперу, який спільно виконує зображення на певну тему. У цьому випадку, як правило, вербальні контакти виключаються, учасники спілкуються за допомогою зображень, фарб, ліній. Після малювання вихователь проводить розмову з дітьми. У той же час він аналізує не художні переваги роботи, а думки та почуття, які виникли у дітей у процесі малювання, а також відносини, що розвивалися між ними під час роботи.

4. Спільне малювання. Кількість дітей (або вся група) малюють на одному аркушу паперу, а після завершення роботи, аналізується участь в ньому кожного члена групи, характер його внеску та особливості взаємодії з іншими дітьми у процесі малювання. Вихователь аналізує, спостерігаючи за курсом робіт, оскільки кожна дитина будує відносини з іншими дітьми, оскільки він починає малювати, вирішує скільки місця

на листі займає та інше. Тоді можна проконсультуватися з психологом про стиль відносин дитини у групі і про цю позицію, яку він займає до інших дітей і до себе.

5. Додаткове малювання. Кожна дитина, починаючи малювати на своєму аркуші паперу, посилає свою картину в колі, і його сусід продовжує цей малюнок, уявляючи щось своє і проходить передавати іншим дітям ланцюг. Отже, кожен учасник вносить свої власні доповнення в малюнку в інших дітей. Тоді кожна дитина говорить, що він хотів відобразити в своєму малюнку та що вийшло в результаті спільної роботи. Особливий інтерес уявляють розбіжності у розумінні та тлумаченні картини дитячої групи та самого автора. Розбіжність можуть бути обумовлені присутністю автора елементів, а також проекцію на цьому малюнку інших дитячих проблем.

Шляхи роботи з готовими зображеннями:

1. Демонстрація всіх малюнків одночасно, перегляду та порівняння, пошуку спільних зусиль загального та індивідуального змісту.

2. Аналіз кожної фігури окремо (він рухається з рук в руку, а учасники виражають, що вони люблять на цій фігурі, і що вони зміниться).

Загалом, художня арттерапія допомагає самопізнанням, взаємному розвитку та активізації групового процесу. У тлумаченні малюнків звертається увага до вмісту, способів експресії, кольору, форми, складу, розмірів, що повторюються в різних картинах одна дитина, специфічні особливості. У ізотерапії знаходить відображення прямого сприйняття дитини тієї чи іншої ситуації, різні досвідом часто не реалізуються, а невербалізуються.

Для правильної інтерпретації дитячих малюнків слід враховувати наступні умови:

- рівень розвитку образу дитини, для якого необхідно переглянути малюнки, виконуються раніше;
- особливості самого процесу зображення (вибір змісту, що відповідає темі, збереження теми під час процесу малювання або його перетворення);
- послідовність зображень як прояв гіперактивності.

Аналізуючи малювання рівень художніх навичок не враховується. Його слід зберігати лише на тому, як за допомогою художніх вмінь (кольорів, форм, розміру тощо) передається емоційне хвилювання дитини.

Існують різні кольорово-малюнкові діагностичні тести (наприклад, кольоровий живописний тест, який розроблений Е. Вознесенської [11] та Р. Гудман [18]). На малюнках та кольорах діти висловлюють їм те, що їм важко сказати словами через недостатнє розвиток самосвідомості, відображення та ідентифікаційних можливостей. Крім внаслідок привабливості та природності, ця техніка в методиці сприяє встановленню доброгшо емоційного контакту з дитиною.

Особливість ізотерапії у роботі з психічними затримкою дітьми полягає в тому, що ізотерапія використовується для створення позитивної мотивації, допомагає подолати побоювання дітей до труднощів, допомагає створити ситуацію успіху, а також виховувати почуття взаємної допомоги, допитуючи, допомагаючи дітям розвивати в собі фантазію, використовуючи різні кольорові схеми, різними матеріалами для робіт. Ізотерапія має величезну корекційну цінність у розвитку дрібної моторики пальців рук, бере участь у координації міжпівкульної відносин.

Отже, художня терапія є однією з найцікавіших і творчих методів психологічної роботи, яка використовує можливості мистецтва для досягнення позитивних змін у емоційному, інтелектуальному та розвитку особистості.

Є багато літературних джерел з питань корекційної важливості арттерапії для дітей в цілому та для дітей з затримкою психічного розвитку зокрема. Але, на жаль, ця проблема була вивчена та науково обґрунтована, щоб поговорити про єдину точку зору науковців щодо використання цих методів у роботі з дітьми. Можна сказати, що немає точної деномінації нюансів відмінностей у технологічних та методологічних підходах арттерапії та артпедагогіки.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження за обраною темою дозволило реалізувати визначені завдання та зробити відповідні висновки:

1. Узагальнено наукове тлумачення поняття арттерапія – це область, яка використовує невербальну мову мистецтва для розвитку дитячої особистості як засіб, що надає можливість контактувати з глибинними аспектами нашого внутрішнього світу. Це напрям психології призначений допомогти дитині усвідомити внутрішній стан шляхом створення нею візуального образу, метафор символів арт-терапевтичного продукту які вирішує діагностичні та терапевтичні завдання. Арт-терапія рекомендована як для дошкільників так як і для підлітків, а особливо тим, кому важливо вербалізувати «описувати» власні емоції внутрішні стани.

2. Проаналізувавши методи арттерапії, ми дізнались, що таке ізотерапію використовують в закладах дошкільної освіти, вона дуже важлива для дітей, допомагаючи їм звладнати з труднощами, надаючи можливість розслабитись та сприяє соціалізації. Методів терапії існує безліч, наприклад, малюнки плямами – марання, штрихові малюнки, зображення на склі, малювання пальцями, відбитками, а також малювання за допомогою оточуючих предметів – нитками, губками, зім'ятими папірцями, цікавим є метод мандоли – малювання в середині кола. З допомогою мандали дитина може передати свій настрій і стан в даний момент.

3. Визначено ефективність впливу як найважливішого чинника досягнення позитивних ефектів ізотерапії та розглядаючи комунікацію як передумову розкриття і усвідомлення своїх почуттів і потреб, сбалансування емоційних проявів фахівці у сфері арт-терапевтичної роботи з дітьми використовують особливі прийоми вербального і невербального зворотного зв'язку з дитиною, включаючи адаптовані до

особливостей дитячої психіки інтерпретації. Слід звернути увагу, що у процесі роботи фахівці можуть коментувати дії і результати творчої діяльності, що надають змогу не тільки «віддзеркалювання» – пояснення намальованого чи зробленого, а й пояснити те, чому дитина це малює або робить, або які переживання при цьому відчуває. З урахуванням недостатньої спроможності дітей до саморефлексії.

4. Виявлено основні особливості ізотерапії які доводять, що творчість включає в себе дуже широкий спектр видів діяльності, тому в рамках арт-терапії постійно з'являються нові напрямки, які дозволяють підібрати «ключик», знайти свій спосіб самопізнання і самовираження практично для кожного.

Отже, в дипломній роботі було виявлено ефективність використання арт-терапевтичних методів у практичній діяльності, ми переконались, що ізотерапія має переваги перед іншими методами: не має обмежень у використанні, допомагає встановлювати відносини між дітьми та батьками, є хорошим способом соціальної адаптації та інше. Вона потребує посиленого використання і дослідження у соціально-педагогічній діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аллан Дж. Ландшафт детской души / Дж. Аллан. СПб. Минск: Диалог- Лотаць, 1996. 255 с
2. Артпедагогика и арттерапия в специальном образовании: Учебник для вузов / Е. А. Медведева, И. Ю. Левченко, Л. Н. Комиссарова, Т. А. Добровольская. М.: Академия, 2001. 248 с.
3. Арт-терапия – новые горизонты / Под ред. А. И. Копытина. М.: Когито-Центр, 2006. 336 с.
4. Бабій І. В. Теорія і практика арт-терапії: навчально-методичний комплекс. / І. В. Бабій. Умань, Алмі – 2014. 75 с.
5. Бетенски М. Что ты видишь? Новые методы арт-терапии. М.: Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2002. С. 256.
6. Бреусенко-Кузнецов О. А. Застосування казки в контексті групової арт-терапії. / О. А. Бреусенко-Кузнецов. // Психолог. – 2005. – №39. – С. 15-20.
7. Брусиловский Л. С. Музыкотерапия. Учебное пособие. / Л. С. Брусиловский. // Руководство по психотерапии. М. : Наука, 1995. 142 с.
8. Вачков И. В. Сказкатерапия: Развитие самосознания через психологическую сказку / И. В. Вачков. М. : Ось-89, 2007. 144 с.
9. Вознесенская Е. Л. Особенности и перспективы развития арт-терапии в Украине [Текст] / Е. Л. Вознесенская // Наукові праці: науково-методичний журнал. – Вип. 95: Арт-педагогіка та арт-терапія. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2009. Т. 108. С. 19–24.
10. Вознесенська О. Арт-терапія сім'ї / О. Вознесенська // Психолог. 2005. №10. С.9–14.

11. Вознесенська О. Л. Арт-терапія в роботі практичного психолога: використання арт-технологій в освіті. / О. Л. Вознесенська, Л. В. Мова –К. : Шкільний світ, 2007. 120 с.
12. Декер-Фойгт Г.Г. Введение в музыкально-терапию/ Г.-Г. Декер-Фойгт. СПб.: Питер 2003. 208 с.
13. Гаврушева А. А. Арт-терапия / А. А. Гаврушева // Научно-методический электронный журнал «Концепт». 2016. Т. 11. С. 206–210.
14. Газолишин В. Арт-терапія: Мистецтво бачити. / В. Газолишин – Херсон, 2007. – 75 с.
15. Зміст, форми і методи арт-терапевтичного впливу на особистість дитини/ Освіта і розвиток обдарованої особистості: щомісячний науково-методичний журнал. 2016. № 5 (48) травень. С. 13-16.
<http://otr.iod.gov.ua/images/pdf/2016/5/05.pdf>
16. Арт-терапевтичні впливи на особистість дитини (продовження, початок у попередньому номері)/ Освіта і розвиток обдарованої особистості: щомісячний науково-методичний журнал. 2016. № 6 (49) червень. С. 16-19. <http://otr.iod.gov.ua/images/pdf/2016/6/05.pdf>
17. Грегг М. Ферс. Тайный мир рисунка [перевод с англ.] / Грегг М. Ферс. СПб.: Деметра, 2003 – 176 с.
18. Гудман, Р. Обсуждение и создание детских рисунков / Р. Гудман // Практикум по арт-терапии / под ред. А. И. Копытина. – СПб.: Питер, 2000. С. 136-158.
19. Ещенко Н. Техника безопасности в арт-терапии / Н. Ещенко // Газета «Школьный психолог». 2006. № 10. 164 с.
20. Зинкевич-Евстигнеева Т. Д. Основы сказкотерапии / Т. Д. Зинкевич-Евстигнеева. СПб. : изд-во: Речь, 2006. С. 93.
21. Зинкевич-Евстигнеева Т. Д. Проективная диагностика в сказкотерапии / Т.Д. Зинкевич-Евстигнеева, Е.А. Тихонова. Санкт-Петербург, 2003. С. 56.

22. Ибука Масару. После трёх уже поздно [Текст] / [пер. с англ. Н. Перовой]. М. : Альпина нон-фикшн, 2011. 222 с.
23. Карвасарского Б. Д. Психотерапевтическая энциклопедия / Б. Д. Карвасарского – 2-е изд. – СПб. : Питер, 2002. – 342 с.
24. Киселева М. В. Арт-терапия в психологическом консультировании: учебное пособие / М.В. Киселева, В.А. Кулганов. СПб. : Речь, 2012. 64 с.
25. Кисельова М. В. Арт–терапія в практичній психології і соціальній роботі / М. В. Кисельова. СПб. : Речь, 2007. С. 62.
26. Козлов В. В., Гиршон А. Е., Веремеенко Н. И. Интегративная танцевально» двигательная терапия. Издание 2-е, расширенное и дополненное / В. В. Козлов, А. Е. Гиршон, Н. И. Веремеенко. СПб.: Речь, 2006. 286 с.
27. Колошина Т. Ю. Арт-терапия. Методические рекомендации / Т. Ю. Колошина. М.: Изд-во Института психотерапии и клинической психологии, 2002. 84 с.
28. Копытин А. И. Теория и практика арт-терапии – СПб.: Питер, 2002. – 368 с.
29. Коррекционные, развивающие адаптирующие игры / Т. М. Грабенко, Т. Д. Зинкевич-Евстигнеева. СПб.: «Детство-Пресс», 2004. 64 с.
30. Крамер Э. Искусство, арт-терапия, общество / Э. Крамер // Детское творчество. 2010. № 1. С. 2-11.
31. Куртышева М. А. Как сохранить психологическое здоровье детей / М. А. Куртышева. СПб. : Питер, 2005. С.78.
32. Кэдьусон Х., Шефер Ч. Практикум по игровой психотерапии / Х. Кэдьусон, Ч. Шефер. СПб.: Питер, 2001. 416 с.
33. Лебедева Л. Д. Практика арт-терапии: подходы, диагностика, система занятий./ Л. Д. Лебедева – СПб. : Речь, 2003. – 256 с. Серия – психологический практикум.

34. Лебедева Л. Д. Моделирование подготовки студентов к арт-терапевтической работе .[Электронный ресурс] / Л. Лебедева – Режим доступа: www.eurotransa.ru.
35. Лебедева Л. Д. Педагогические основы АРТ-терапии в образовании учителя : Дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01/ Лебедева Людмила Дмитриевна. Ульяновск, 2001. 383 с.
36. Лепетченко М. В. Особливості й значення впливу казки на формування творчих проявів дітей дошкільного віку із порушеннями мовлення / М. В. Лепетченко // Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки). Збірник наукових праць / за ред. В. М. Синьова, О. В. Гаврилова. – Вип. II. – Кам'янець-Подільський: ПП Медобори. 2006, 2011. С. 112-121
37. Локарева Г. В. Використання засобів музичної терапії в самореалізації дітей з особливими потребами / Г. В. Локарева, М. Ю. Рись // Вісник Запорізького національного університету. 2009. №2. С. 129-133
38. Лысых Н.В. Арт-терапия в работе социального педагога / Н. В. Лысых, Е. А. Баркова Е.А. // Успехи современного естествознания. 2013. № 10. С. 176-177.
39. Лэндрет Г. Л. Игровая терапия: искусство отношений: Пер. с англ. / Г. Л. Лэндрет, предисл. А. Я. Варга. М. : Международная педагогическая академия, 1994. 368 с.
40. Назаренко Е . Арт–терапия / Е. Назаренко // URL: <http://live-and-learn.ru/Art-terapiya.html>
41. Никологорская О.А., Маркус Л.И. Излечивает гнев и заполняет время (о графике) / О.А. Никологорская, Л.И. Маркус // Сделай сам. 1990. № 3. С. 2-35.
42. Подкоритова Л. Багатовимірність арт-терапії як професійного буття психолога / Подкоритова Лариса// Простір арт-терапії: Зб. наук. ст. / УМО, 2010, ГО «Арт-терапевтична асоціація», 2011; Редкол.:

- Лушин П.В., Чуприков А.П. та ін. – К.: Золоті ворота, 2011. – Вип. 2 (10). – С.15-23.
43. Постальчук О. И. Психотерапевтическая роль манипуляций с изобразительными материалами при работе с детьми с нарушениями в развитии // Арт-терапия новые горизонты / под ред. А. И. Копытина. М.: Когито-центр, 2006. С. 142-159
44. Практикум по арт-терапии / Под ред. А. И. Копытина. – СПб.: Питер, 2001. – 448 с.
45. Співаковська А. С. Психотерапія: гра, дитинство, родина. Том 2. / А. С. Співаковська – М. : ТОВ Квітень Прес, ЗАТ Вид-во ЕКСМ.
46. Старовойтов А. В. Скрытый контекст символических образов в системно-аналитической арт-терапии / А. В. Старовойтов // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 12 : Психологічні науки. 2013. – Вип. 40. С. 322-329.
47. Сусанина И. В. С 90 Введение в арт-терапию: учебное пособие / И. В. Сусанина. М.: «Когито-Центр», 2007. 95 с: ил.
48. Сучкова Н. О. «Арт-терапия в работе с детьми из неблагополучных семей» / Н. О. Сучкова. М. : Сфера, 2008. 186 с.
49. Титаренко О. І. Використання арт-терапії в психолого-педагогічному супроводі освітнього процесу // Електронний збірник наукових праць Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp6/tytarenko.pdf
50. Фірсова Л. С. Арт-терапія у соціально-педагогічній роботі / Л. С. Фірсова // Вісник Черкаського університету : [зб. наук. ст.]. Вип. 144 : Серія Педагогічні науки / М-во освіти і науки України, Черкаський нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. – Черкаси: Видавництво ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2009. С. 160–164.
51. Черемнова Е. Ю. Танцетерапия. Танцевально-оздоровительные методики. / Е. Ю. Черемнова. Феникс, 2008. 107 с.

52. Широкова Г. Справочник педагога-психолога ДООУ Широкова, Галина Александровна // 2011. 88 с.
53. Экслейн В. Игровая терапия в действии / Пер. с англ. В. Никандровой. М. : Апрель Пресс, Изд-во Эксмо, 2003. 384с.
54. Юнг К. Конфликты детской души / К. Юнг. М., 1995. 274 с.
55. Яценко Т. С. Арт-терапевтичні технології в роботі психолога / Т. С. Яценко, І. В. Калашник, І. О. Чернуха. К. : Марич, 2009. 68 с. (серія «Психологічний інструментарій»).

**КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНЬСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Я, Процик Марина Миколаївна, учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

– дотримуватися:

- вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
- принципів та правил академічної доброчесності;
- нульової толерантності до академічного плагіату;
- моральних норм та правил етичної поведінки;
- толерантного ставлення до інших;
- дотримуватися високого рівня культури спілкування;
 - надавати згоду на:
 - безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
 - оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
 - використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;
 - самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;
 - надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;
 - не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;
 - своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;
 - не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;
 - підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;
 - поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;
 - не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;
 - відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;
 - запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;
 - не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;
 - не підроблювати документи;
 - не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;
 - не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;
 - не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;
 - не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;
 - не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;

- не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;
- не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

12.04.2021

(дата)

(підпис)

Марина Процик

(ім'я, прізвище)